

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE PARTİLİ CUMHURBAŞKANLIĞI

President with Party in the World and in Türkiye

Doç. Dr. Fatih KIRIŞIK*
Dr. Kübra ÖZTÜRK**

Öz: Partili Cumhurbaşkanlığı konusu Türkiye’de üzerinde tartışma olan konulardan biridir. Siyasal ve yönetsel sistemin iyi bir şekilde işlemesi için Cumhurbaşkanının sistemdeki hukuki ve fiili rolünün analiz edilmesi gereklidir. Teorik düzeyle sınırlı analiz konunun anlaşılması için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle, Cumhurbaşkanlığı makamının Türkiye’de uygulanması süreci Cumhurbaşkanları açısından incelenmiştir. Uygulama düzeyinde yaşananlar, Anayasalarda ve diğer hukuk kurallarındaki Cumhurbaşkanlığı ile ilgili düzenlemelerle karşılaştırılmıştır.

Partili Cumhurbaşkanlığının daha iyi anlaşılması açısından dünyadaki uygulamaların tespiti büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada dünyadaki uygulamalar, başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistem çeşitleri boyutunda incelenerek partili cumhurbaşkanlığı konusunda hükümet sistemleri veya ülkeler düzeyinde farklılığın varlığı analiz edilmektedir.

Çalışmada başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistem uygulanan ülkelere onlu gruplar halinde seçilmiş ülkelere de cumhurbaşkanlarının siyasi parti ilişkisi incelenmiştir. Türkiye’de ise, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Cumhurbaşkanlarının siyasi parti ile ilişkisi analiz edilmiştir. Bu bağlamda siyasi parti üyesi olmamanın tarafsızlığı sağlayacağı varsayımının sağlıklı bir temele dayanmadığı tespiti yapılmıştır. Diğer taraftan cumhurbaşkanı ve başbakan şeklinde iki ana aktör arasında paylaşılan yürütme organının işleyişinde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Tek aktörlü yürütme organına sahip olan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, cumhurbaşkanının siyasi parti ile ilişkisini hukuken sürdürmesi eleştirilmektedir. Ancak kamu politikalarını uygulayacak cumhurbaşkanının, başarılı olabilmesi için yasama desteğine sahip olması gereklidir. Yasama desteği için siyasi parti ile ilişkisini sürdürmesi zorunlu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Cumhurbaşkanı, partili Cumhurbaşkanlığı, tarafsızlık, başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi, parlamenter sistem.

Abstract:The issue of a president with party is one of the issues that has been discussed in Türkiye. In order for the political and managerial system to function well, it is necessary to analyze the legal and actual role of the President in the system. Analysis limited to the theoretical level is not enough to understand the topic. Therefore, the process of implementing the Presidential office in Türkiye has been studied from the point of view of Presidents. What happened at the level of practice was compared with the regulations on the President in the Constitutions and other rules of law.

It is of great importance to determine the practices in the world in order to better understand the president with party. For this reason, in the study, the practices in the world are examined in the dimension of presidential, semi-presidential and parliamentary system types and the existence of differences at the level of government systems or countries is analyzed about the president with party.

In the study, the relationship between the presidents of the political parties of the countries elected in groups of ten from the countries where the presidential, semi-presidential and parliamentary systems are applied was examined. In Türkiye, the relationship of presidents with the political party from the foundation of the Republic to the present has been analyzed. In this context, it has been determined that the assumption that not being a member of a political party will ensure impartiality is not based on a healthy basis. On the other hand, it is Dec that there are problems in the functioning of the executive branch, which is shared between the two main actors in the form of the president and the prime minister. In the presidential system of government, which has a single-actor executive branch, the legal maintenance of the president's relationship with the political party is criticized. But the president, who will implement public policies, must have legislative support in order to succeed. For legislative support, it is considered necessary to maintain its relationship with the political party.

Keywords: President, president with party, impartiality, presidential system, semi-presidential system, the parliamentary system.

* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, fatih.kirisik@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9663-7502.

** kubraozturk.kdpu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7554-0202.

Makale Geliş Tarihi: 24.03.2022, Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

GİRİŞ

Devlet kuvvetlerinin kurulması ve işleyişi, hükümet sistemleri kapsamında modellenmesi yapılan temel konulardan biridir. Yasama, yürütme ve yargının nasıl kurulacağı, bu yetkileri kullanacak makamların neler olacağı, kuvvetler arasında ve kuvvetler içindeki ilişkiler ve işleyiş genel hatlarıyla hükümet sistemleri kapsamında modellenmektedir. Ancak aynı hükümet sistemi kapsamında dünya ülkelerinde farklı uygulamalar yapılabildiği de görülmektedir. Dolayısıyla hükümet sistemi modellemeleri, ülkelerin kendi özelliklerine göre değişiklikler yapabilme olanağı da sunmaktadır. Dünyada bu kapsamda yaygın olarak uygulanan, başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistem şeklinde üç temel hükümet sistemi bulunmaktadır. Bu hükümet sistemleri kuvvetler ayrılığına dayanan temel kuramsal yapı üzerinde tasarlanmıştır. Hükümet sistemlerinden başkanlık sistemi sert kuvvetler ayrılığı temelinde, parlamenter sistem ise yumuşak kuvvetler ayrılığı temelinde kurgulanmıştır. Yarı başkanlık sisteminde ise bu iki sistemin kimi özelliklerinin alınarak birleştirilmesi suretiyle yeni bir sistem kurgusu oluşturulmuştur. Hükümet sistemlerinin tasarlanmasında ana problemlerden biri, kuvvetlerin kendi içerisinde nasıl düzenleneceği ile ilgilidir. Yasama, yürütme ve yargının kendi içerisinde düzenlenmesi sistem tasarımının en önemli iki unsurundan biridir. Yasama faaliyetini yürütecek parlamentonun tek ya da çift olması, yürütme faaliyetini yürütecek aktörlerin tek ya da birden fazla olması ve yargı faaliyetini yürütecek yargı örgütlenmesinin oluşturulması, kuvvetler içerisinde örgütsel yapının en önemli inceleme konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerini yürütecek kurum/aktör sayısının belirlenmesi önem taşımaktadır.

Yargı faaliyetinde, kurum/aktör sayısının tek yargı kolunda toplandığı anglo sakson/anglo amerikan yargı sistemi ile birden fazla kurum/aktör arasında dağıtıldığı kıta Avrupası yargı sistemi, iki yaygın model olarak dikkati çekmektedir.

Yasama faaliyetinde, kurum/aktör sayısının tek parlamentoda toplandığı veya birden fazla parlamento arasında dağıtıldığı ülke örnekleri bulunmaktadır.

Yürütme faaliyeti açısından ise, başkanlık sisteminde tek aktörlü yürütme bulunurken, yarı başkanlık ve parlamenter sistemde ise iki aktörlü yürütme örgütlenmesi bulunmaktadır. Yürütme kuvvetindeki iki aktörlü örgütlenme modelinin, aktörler arası ilişkilerde çeşitli sorunlara yol açtığı görülmektedir. Sorun yaşanmayan iki aktörlü yürütme örgütlenmelerinde aktörlerden birinin etkisiz kaldığı, gücü elinde toplayan asıl aktörün yürütme kuvvetinde çok daha etkili olduğu görülmektedir. Ancak yine de bürokratik sistem üzerinde tam yönetsel kontrol sağlanması mümkün olmamaktadır. Bu durum ise bürokrasinin kısmen özerk hareket etmesine yol açarak yönetim içerisindeki birlik ve uyumu bozmaktadır.

Türkiye’de uzun süre parlamenter sistem uygulanmıştır. Parlamenter sistemde özellikle yürütme organı içerisinde Cumhurbaşkanı-Başbakan arasında yaşanan sorunlar, tek başlı yürütme örgütlenmesi taleplerini beraberinde getirmiştir. Parlamenter sistemdeki partisiz Cumhurbaşkanı, partili başbakan şeklinde çift aktörlü model yerine tek aktörlü yürütme modeline geçildiğinde, bu aktörün siyasi parti ile ilişkisi problemi ortaya çıkmaktadır. Partili olmayan aktörün yürütmenin işleyişinde yetersiz kalacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle partili olması gerektiği kuralı, dünya ülkelerinde benimsenmiştir.

Türkiye’de de 1924 Anayasasından 1961 Anayasasına kadar partili cumhurbaşkanlığına olanak tanınmıştır. 1924 Anayasasından sonra seçilen cumhurbaşkanları aynı zamanda parti genel başkanlığı da yapabilmişlerdir. Partili cumhurbaşkanı olamayacağına dair ilk düzenleme 1961 Anayasasıyla getirilmiş ve bu husus 1982 Anayasasıyla da devam ettirilmiştir. Ancak, Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisinin kesileceği düzenlenmiş bulunsa da seçilen Cumhurbaşkanları uygulamada partisiyle ilişkisini sürdürmüştür. Türkiye’de yapılan 16 Nisan 2017 referandumuyla Türk tipi başkanlık sistemi olarak da adlandırılan ve kendine özgü bazı farklı yönleri bulunan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiştir. 1982 Anayasasında 2017 yılında yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisi kesilir hükmü kaldırılmıştır.

Çalışmada yukarıda bahsedilen genel çerçeve içerisinde Cumhurbaşkanın partili olması hususu, başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistem kapsamında çeşitli ülkeler düzeyinde analiz edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze partili cumhurbaşkanlığı 1921 Anayasası, 1924 Anayasası, 1961 Anayasası, 1982 Anayasası ve 1982 Anayasasında yapılan 2017 değişiklikleri kapsamında incelenmektedir. 2017 değişiklikleri ile kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile getirilen tek aktörlü yürütme örgütlenmesinde, Cumhurbaşkanının siyasi parti ile ilişkisine yönelik eleştiriler incelenirken, sistemin işleyişi açısından Cumhurbaşkanının siyasi parti ile ilişkisinin nasıl olması gerektiği analiz edilmektedir.

I. BAŞKANLIK, YARI BAŞKANLIK VE PARLAMENTER HÜKÜMET SİSTEMLERİNDE CUMHURBAŞKANI\BAŞKANIN SİYASİ PARTİ İLE İLİŞKİSİ

Başkanlık sistemlerinde devlet başkanlarının siyasi partiye üye olmaları hususunda bir engel bulunmamaktadır. ABD’de başkanlar, geçmişten günümüze üye oldukları siyasi partide başkanlık görevleriyle aynı anda siyasi parti genel başkanlığı görevini üstlenmemişlerdir. Hatta başkanlar, göreve gelmeden de siyasi parti başkanlığı yapmamışlardır. ABD’de siyasi partinin genel başkanlığı başkandan farklı ve genelde

düşük profilli bir siyasetçi tarafından yerine getirilmektedir.¹ ABD’de siyasi parti genel başkanları devlet başkanlığına aday gösterilmemektedir.

Başkanlık sistemi uygulayan bütün ülkelerde devlet başkanları siyasi parti üyesidirler. ABD başta olmak üzere başkanlık sistemlerindeki devlet başkanları resmi olarak bağlı olduğu siyasi partide örgütsel bir işlev ya da makam sahibi olmasa da partisinin tartışmasız lideri, ülkenin ve partisinin gündemini belirleyen kişi konumunda bulunmaktadır.²

Brezilya’da başkanın üyesi olduğu partisi üzerinde ciddi bir etkisi bulunmaktadır³. Brezilya ve Meksika’da başkanlar resmi olarak aynı zamanda partilerinin genel başkanlık görevini yürütmemişlerdir. Ancak geçmişte genel başkanlık görevini yürütüp sonrasında devlet başkanlığına seçilen parti liderleri bulunmaktadır.⁴ Bütün demokratik başkanlık sistemlerinde 1945-2007 dönemi incelendiğinde göreve gelen 151 devlet başkanının %19’u başkan olmadan önce bir siyasi partide liderlik, %27’si milletvekili ya da senatör, %12’si bakan pozisyonunda bulunmuştur.⁵

Başkanın siyasi parti ile ilişkisinin değerlendirilmesi açısından Başkanlık sistemlerinde cumhurbaşkanı/başkan-siyasi parti ilişkisi temel 10 ülke esas alınarak analiz edilmiştir.

Tablo 1: Başkanlık Sistemlerinde Başkan-Siyasi Parti İlişkisi

	SİYASİ PARTİ BAŞKANI	SİYASİ PARTİ ÜYESİ	SİYASİ PARTİ İLE İLİŞİKSİZ
ABD		Siyasi parti üyesi	
Arjantin	Siyasi parti başkanı		
Azerbaycan	Siyasi parti başkanı		
Brezilya		Siyasi parti üyesi	
Bolivya	Siyasi parti başkanı		

¹ Erkut M Ayvaz, “Devlet Başkanı ve Siyasi Parti İlişkisi Üzerine”, S.91-92, 2018, Liberal Düşünce Dergisi, s.121.

² Nebi Miş/Alı Aslan/Erkut Ayvaz vd., “Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları”, (<https://setav.org/assets/uploads/2016/05/dunyada-baskanlik-sistemi-uygulamaları-pdf.pdf>), (s.e.t: 15.04.2022).

³ Nebi Miş/Alı Aslan/Erkut Ayvaz vd., 2016, s.62.

⁴ David J. Samuels vd., Presidents, Parties and Prime Ministers, New York, Cambridge University Press, 2010, s.66 (Aktaran: Ayvaz, 2018, s.122).

⁵ Samuels vd., 2010, s.74’ten akt. Ayvaz, 2018, s.122.

Ekvador		Siyasi parti üyesi	
Güney Kore		Siyasi parti üyesi	
Kolombiya		Siyasi parti üyesi	
Meksika		Siyasi parti üyesi	
Venezuela	Siyasi parti başkanı		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere başkanlık sistemlerinde, başkanın partisi ile ilişkisini sürdürmesi usulü benimsenmiştir. Bu durum, başkanın parlamento desteğine ihtiyaç duymasının bir sonucu olarak görülebilir. Çünkü yasama-yürütme uyumu yönetimin kamu politikalarını sağlıklı bir şekilde oluşturması ve yürütmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yarı başkanlık sistemlerinde ise, devlet başkanlarının siyasi partisiyle ilişkisini kısıtlayan yasal engeller yoktur. Hatta devlet başkanlarının siyasi parti üyesi olması sistemin işleyişi açısından işlevsel ve önemlidir.⁶ Nitekim Fransa'da devlet başkanları gayriresmi olarak sürdürmüş oldukları parti liderliklerinin yanı sıra devlet başkanlığı görevine gelmeden önce parti genel başkanlığı ya da parti genel sekreterliği görevlerinde bulunmuşlardır. Örneğin UDR (Cumhuriyet İçin Demokratlar Birliği) partisinin kurulduğu 1958 yılından, 1968 yılına kadar Charles de Gaulle partinin liderlik görevini yürütmüştür. Söz konusu süre içerisinde parti genel sekreterleri değişmiş, ancak de Gaulle parti genel başkanlığını devlet başkanlığı makamının yanı sıra fiilen sürdürmüştür.⁷ Fransa'nın mevcut devlet başkanı Emmanuel Macron, LREM (Yürüyen Cumhuriyet Partisi) üyesidir. Partinin tartışmasız ve tek fiili lideri devlet başkanı Macron'dur.⁸

Başkanın siyasi parti ile ilişkisinin değerlendirilmesi açısından yarı başkanlık sistemlerinde cumhurbaşkanı/başkan-siyasi parti ilişkisi temel 10 ülke esas alınarak analiz edilmiştir.

⁶ Ayvaz, 2018, s.126-127.

⁷ Ayvaz, 2018, s.131.

⁸ Ayvaz, 2018, s.132-133.

Tablo 2: Yarı Başkanlık Sistemlerinde Başkan-Siyasi Parti İlişkisi

	SİYASİ PARTİ BAŞKANI	SİYASİ PARTİ ÜYESİ	SİYASİ PARTİ İLE İLİŞİKSİZ
Avusturya			Siyasi parti ile ilişiksiz
Finlandiya			Siyasi parti ile ilişiksiz
Fransa		Siyasi parti üyesi	
İrlanda		Siyasi parti üyesi	
İzlanda			Siyasi parti ile ilişiksiz
Litvanya			Siyasi parti ile ilişiksiz
Polonya		Siyasi parti üyesi	
Portekiz			Siyasi parti ile ilişiksiz
Ukrayna		Siyasi parti üyesi	
Rusya		Siyasi parti üyesi	

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere yarı başkanlık sistemlerinde başkanın siyasi partisiyle ilişkisi ülke örneklerine göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde başkanın siyasi parti üyesi bulunmakta, bazı ülkelerde başkanın siyasi parti ilişkisi bulunmamaktadır.

Parlamente sistemlerinde ise, cumhurbaşkanları göreve geldikten sonra güncel siyasetle ve üyesi oldukları siyasi partiyle aralarına mesafeler koysalar da, bu husus parti üyesi olmalarına ve zaman zaman konularını belirgin kılacak açıklamalardan kaçınmalarını gerektirmemektedir.⁹

Batıda parlamente hükümet sisteminin uygulandığı ülke anayasalarında cumhurbaşkanlarının siyasi parti üyesi olmasına engel olan bir hükme pek rastlanmamaktadır. Almanya, Avusturya, İtalya, İrlanda, Yunanistan gibi ülkelerde cumhurbaşkanlarının parti üyesi olmasını yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır.¹⁰ Batılı parlamente

⁹ Ayvaz, 2018, s.119.

¹⁰ Adnan Küçük, "Türkiye'de Partili Cumhurbaşkanlığı Dönemi", (<https://www.star.com.tr/acik-gorus/turkiyede-partili-cumhurbaskanligi-donemi-haber-1232644/>), (s.e.t.:15.04.2022).

sistemlerde genel olarak devlet başkanlarının parti üyeliklerinin devam ettiği, ancak aktif olunmadığı görülmektedir. Örnek olarak Almanya’da bu husus geçerlidir.¹¹

Başkanın siyasi parti ile ilişkisinin değerlendirilmesi açısından parlamenter hükümet sistemlerinde cumhurbaşkanı/başkan-siyasi parti ilişkisi temel 10 ülke esas alınarak analiz edilmiştir.

Tablo 3: Parlamenter Sistemlerde Başkan-Siyasi Parti İlişkisi

	SİYASİ PARTİ BAŞKANI	SİYASİ PARTİ ÜYESİ	SİYASİ PARTİ İLE İLİŞİKSİZ
Almanya		Siyasi parti üyesi	
Arnavutluk			Siyasi parti ile ilişiksiz
Danimarka			Siyasi parti ile ilişiksiz
Güney Afrika		Siyasi parti üyesi	
Hindistan		Siyasi parti üyesi	
İngiltere			Siyasi parti ile ilişiksiz
İsrail		Siyasi parti üyesi	
Malta			Siyasi parti ile ilişiksiz
Moldova		Siyasi parti üyesi	
Yunanistan			Siyasi parti ile ilişiksiz

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanı/başkanın siyasi partisiyle ilişkisi ülke örneklerine göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde cumhurbaşkanı/başkanın siyasi parti üyeliği bulunmakta, bazı ülkelerde cumhurbaşkanı/başkanın siyasi parti ilişkisi bulunmamaktadır.

II. TÜRKİYE ANAYASALARINDA PARTİLİ CUMHURBAŞKANLIĞI

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı makamı, 1921 Anayasası’nda 1923 yılında yapılan değişiklik ile oluşturulmuştur. 1923 değişikliğinde

¹¹ Nebi Miş vd., “Demokratik Hükümet Sistemlerinde Devlet Başkanı/Cumhurbaşkanı Siyasal Parti İlişkisi”, Türkiye’de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi, (Ed.), Burhanettin Duran\Nebi Miş, SETA Yayınları, İstanbul, 2017, s.289 (Aktaran: Ayvaz, 2018, s.120).

Cumhurbaşkanının siyasi parti ile ilişkisi konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

1924 Anayasasında Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim devresi için seçilir. Seçilen Cumhurbaşkanı tekrar seçilebilir.¹² 1924 Anayasasında Cumhurbaşkanlığı makamı böyle düzenlenmiş olmakla beraber söz konusu anayasanın partili cumhurbaşkanlığına engel teşkil edecek bir maddesi de bulunmamaktadır. 1924 Anayasası döneminde Mustafa Kemal Atatürk hem Cumhurbaşkanlığı görevini hem de Cumhuriyet Halk Fırkası partisinin genel başkanlığını bir arada yürütmüştür.¹³

1924 Anayasası döneminde İsmet İnönü 1938-1950 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Bu dönemde İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı ile Cumhuriyet Halk Partisinin genel başkanlığını bir arada yürütmüştür. İsmet İnönü'den sonra Celal Bayar 1950-1960 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildikten sonra parti genel başkanlığından ayrılmış, ancak parti üyeliğinden ayrılmamıştır.¹⁴

Türkiye Cumhuriyeti anayasalarında partili cumhurbaşkanı olamaması kuralı, 1961 Anayasasıyla getirilmiştir. Cumhurbaşkanının tarafsızlığıyla ilgili bu hüküm ilk kez 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.¹⁵ 1961 Anayasasında Cumhurbaşkanının tarafsızlığını sağlamak için Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisi ile ilişkisi kesilir koşulu getirilmiştir.¹⁶

Türkiye'de 1961 Anayasası ile ilk kez getirilen tarafsızlık hükmünün uygulanmasının incelenmesi gereklidir. 1961 Anayasasından sonra seçilen Cumhurbaşkanları Cemal Gürsel, Cevdet Sunay ve Fahri Korutürk asker kökenli olup herhangi bir siyasi partiyle bağlantıları bulunmamaktaydı. Ancak 1961 Anayasasında cumhurbaşkanına sembolik yetkiler tanınması ve seçilen Cumhurbaşkanlarının asker kökenli olmaları nedeniyle siyasetten uzak durdukları iddia edilmiştir.¹⁷ 27 Mayıs 1960 darbesiyle millet tarafından demokratik seçimlerle seçilen hükümet düşürülmüş ve başbakan idam edilmiştir. Bu darbeye birlikte Türkiye'de demokratik siyasal sistem üzerinde ağır bir askeri vesayet

¹² Kemal Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku*, 16. Baskı, Bursa, 2018, s. 132.

¹³ Erkut M. Ayvaz, "Devlet Başkanı ve Siyasi Parti İlişkisi Üzerine", S.91-92, 2018, *Liberal Düşünce Dergisi*, s.116.

¹⁴ Aydın Ünal, "Partili Cumhurbaşkanı", (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/aydin-unal/partili-cumhurbaskani-2035932>), (s.e.t.: 01.01.2022).

¹⁵ Serdar Güleler/Nebi Miş, "Cumhurbaşkanlığı Sistemi", (<https://setav.org/assets/uploads/2017/02/analizcumhurbaskanligisistemi.pdf>), (s.e.t.: 05.01.2021).

¹⁶ Davut Turan, "Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Üzerine", (https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1640/cumhurbaskanligi_secimleri_uzerine), (s.e.t.: 05.01.2022).

¹⁷ Levent Gönenç, "Partili Cumhurbaşkanı", (https://www.tepav.org.tr/upload/files/1496411769-5.Partili_Cumhurbaskani.pdf), (s.e.t.: 05.01.2022).

kurulmuştur. Dolayısıyla askeri vesayetin oldukça etkili olduğu bu dönemlerde, sivil siyaset izin verilen oldukça sınırlı bir alanda yürütülebilmektedir. Bir siyasi parti niteliğinde olmasa da askeri vesayet politik kararların alınmasında etkili olmuştur. Dolayısıyla asker kökenli cumhurbaşkanlarının siyasi parti ile ilişkisinin olmaması, siyaset yapmadıkları, seçimle göreve gelmiş hükümetin ve TBMM'nin işlerine müdahale etmedikleri anlamına gelmemektedir.

1982 Anayasasında da partili cumhurbaşkanı olmaması kuralı devam ettirilmiş ve Cumhurbaşkanı seçilen kişinin varsa partisi ile ilişkisinin kesileceği belirtilmiştir.¹⁸ 12 Eylül 1980 darbesini yapan General Kenan Evren ve darbeciler milletin oyuyla seçilerek göreve gelen hükümeti düşürmüş, TBMM'yi lağvetmiş ve yürürlükteki anayasayı kaldırmışlardır. 1982 Anayasası ile birlikte, darbeyi gerçekleştiren General Kenan Evren darbe şartlarında yapılan halkoylamasıyla Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1982 Anayasasının kabulüyle birlikte Cumhurbaşkanı seçilen Kenan Evren'in görev döneminde, kendisinin asker kökenli olması nedeniyle Cumhurbaşkanı ve parti ilişkisinin olmaması kuralı devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Kenan Evren siyasi parti üyesi olmasa da, sembolik ve tarafsız bir cumhurbaşkanı olarak hareket etmemiş, siyasal sistemin işleyişi ve hükümet kararları üzerinde askeri vesayetın sürdürülmesinde etkili olmuştur.

Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle askeri vesayetın azalması ve sivil siyaset etkisinin artması söz konusu olmuştur. Sivil bir Cumhurbaşkanının göreve gelmesiyle birlikte, askeri darbenin lideri General Kenan Evren'e göre tasarlanmış Cumhurbaşkanlığı makamının görev ve yetkileri tartışılmaya başlanmıştır. Turgut Özal'ın siyasi partisiyle ilişkisini sınırlı olarak sürdürmesi eleştirilmiştir.¹⁹

Turgut Özal'dan sonra Cumhurbaşkanı seçilen Süleyman Demirel'de Cumhurbaşkanı seçildiği sırada Doğru Yol Partisi genel başkanıydı.²⁰ Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanlığı döneminde partisindeki gelişmelere müdahil olarak ve cumhurbaşkanlığı yetkilerini yoğun bir şekilde kullanarak siyasette oldukça politik bir rol üstlenmiştir. Süleyman Demirel sembolik ve tarafsız bir Cumhurbaşkanlığı yapmamış, yer aldığı kurullarda ve politik kararlarda etkili olmuştur. Özellikle Cumhurbaşkanlığı dönemindeki postmodern askeri darbe niteliği taşıyan 28 Şubat 1997 tarihindeki Milli Güvenlik Kurulu kararlarının alınmasında, uygulanmasında, hükümet üzerinde askeri vesayet baskısının oluşturulmasında etkili olmuştur.²¹

¹⁸ Yılmaz Aliefendioğlu, "1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı'nın Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi Ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı", S.94, 2011, TBB Dergisi, s.331.

¹⁹ Gönenç, 2017, ss.1-2.

²⁰ Gönenç, 2017, s.2.

²¹ Mehmet Tosun, "28 Şubat 'Postmodern darbe'sinin üzerinden 25 yıl geçti",

Süleyman Demirel'den sonra Ahmet Necdet Sezer, TBMM Milletvekilleri tarafından Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Ahmet Necdet Sezer'in herhangi bir siyasi partiyle bağlantısı bulunmamasına rağmen, Anayasa Mahkemesi başkanı iken eleştirdiği Cumhurbaşkanlığı makamının geniş yetkilerini sonuna kadar kullanarak siyasal aktörlerle çoğu zaman karşı karşıya gelmiş ve Meclisten çıkan 71 yasayı veto etmiştir.²² Ahmet Necdet Sezer, bakanların ve üst düzey bürokratların atanmasındaki hükümet kararlarına da müdahale ederek 1982 Anayasası döneminde yaşanan Cumhurbaşkanı-Başbakan mücadelelerinin en yoğun olduğu dönemlerden birinin yaşanmasına neden olmuştur.

Ahmet Necdet Sezer'den sonra Cumhurbaşkanı seçilen Abdullah Gül, politikaya aktif olarak müdahale etmemiştir.²³ Cumhurbaşkanlığı döneminde Abdullah Gül, kurucusu olduğu AK Parti ile bazı konularda görüş ayrılığı yaşasa bile, açıktan çatışmaya girmemiş ya da yetkisini kullanabileceği bazı konularda pasif kaldığı yönünde eleştirilmiştir.²⁴

2014 yılında ilk defa millet tarafından seçilen ve halen Cumhurbaşkanlığı görevini yerine getiren Recep Tayyip Erdoğan'da partisiyle ilişkisini sınırlı olarak sürdürmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2016 yılında yapmış olduğu konuşmada, cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisinin kesilmesinin siyasi etkinliğini zayıflatacağını, partisiyle ilişkisini sürdürmesi halinde hem partinin hem de cumhurbaşkanının güçlü olacağını ifade etmiştir.²⁵ Nitekim Türkiye'de seçilen sivil cumhurbaşkanları, Ahmet Necdet Sezer gibi istisnaları bulunmakla birlikte genel olarak siyasi partilerin içinden gelmektedirler. Dolayısıyla da Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisiyle bağına kesmesi mümkün değildir.²⁶ Diğer taraftan asker kökenli ya da siyasi partiden gelmeyen Cumhurbaşkanlarının tarafsız olduğu iddiası ise oldukça zayıf kalmaktadır. Asker kökenli Cumhurbaşkanları, askeri vesayetin devamında etkili olmuşlar ve kendi bakış açılarını aldıkları kararlara, katıldıkları kurullara ve yönetime yansıtmışlardır. Siyasi partiden gelmeyen sivil Cumhurbaşkanları ise, sembolik ve tarafsız olamamışlar, Anayasa tarafından kendilerine verilen yetkileri kendi bakış açlarına göre kullanmışlardır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanının tarafsızlığı ilkesi gerçekleşmesi mümkün olmayan bir varsayımdan ibaret kalmaktadır.

(<https://www.aa.com.tr/tr/28-subat/28-subat-postmodern-darbesinin-uzerinden-25-yil-gecti/2516611>), (s.e.t.: 05.01.2022).

²² Gönenç, 2017, s.2.

²³ Gönenç, 2017, s.2.

²⁴ İrem Köker, "Abdullah gül portresi: Erdoğan'la çatışmaktan kaçınan kardeşi ona rakip olmayı göze alabilecek mi?", (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43893914>), (s.e.t.: 05.01.2022).

²⁵ (<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogandan-partili-cumhurbaskani-aciklamasi/686490>), (s.e.t.: 15.04.2022).

²⁶ Burak Kaya, "Türk tipi başkanlık sistemi önerisinden partili cumhurbaşkanlığı sistemine", C.15, S.30, 2017, Yönetim Bilimleri Dergisi, s.44.

III. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE CUMHURBAŞKANININ SİYASİ PARTİ İLE İLİŞKİSİ

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde 1982 Anayasası'nın 101. maddesindeki Cumhurbaşkanının nitelikleri ve tarafsızlığı hükmünde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı seçilen kişinin varsa partisi ile ilişkisi kesilir hükmü kaldırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının partisi bulunması halinde partisiyle ilişkisini sürdürebilmesine olanak sağlanmıştır. Nitekim başkanlık sistemlerinde de başkanın partisiyle ilişkisi kesilmemekte, başkan partisiyle ilişkisini sürdürmektedir.

Başkanlık sistemini uygulayan ülkelerin çoğunluğunda başkan seçilen kişilerin parti üyeliği bulunsun ya da bulunmasın güçlü parti yapılarının varlığı nedeniyle partileriyle olan ilişkilerini devam ettirmektedirler.²⁷

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisini sürdürebilmesine olanak tanıyan bu değişiklikle aşağıdaki tabloda belirtilen 3 muhtemel durum ortaya çıkabilecektir:²⁸

Tablo 4: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanının Siyasi Parti ile İlişkisi

1. Olasılık	Cumhurbaşkanının hiçbir partiye üye olmaması
2. Olasılık	Cumhurbaşkanı bir siyasi parti üyesi olması
3. Olasılık	Cumhurbaşkanının bir siyasi partinin genel başkanı olması

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisini sürdürebilmesi hususu bazı noktalarda eleştirilmektedir. Devleti temsil eden Cumhurbaşkanıyla siyasal partiyi temsil eden parti başkanı sıfatının aynı kişide birleşmesi tüm partilere eşit mesafede olması gereken devlet başkanlığı sıfatının tarafsızlığına gölge düşürdüğü ifade edilmektedir.²⁹ Devlet başkanının partiler üstü, objektif, tarafsız ve partisiz olması gerektiği ifade edilmektedir.³⁰

²⁷ Ayvaz, 2018, s.122.

²⁸ Küçük, 2017.

²⁹ Levent Gönenc, "Hükümet Sistemi Tartışmaları-3", (https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/notlar/hukümet_sistemi_tartismalari3.pdf), (s.e.t.: 15.04.2022).

³⁰ Coşkun, Alev, "Partili Cumhurbaşkanlığı Sorunu ve Demokrasi", (<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/alev-coskun/partili-cumhurbaskanligi-sorunu-ve-demokrasi-1808377>), (s.e.t.: 10.04.2022).

Partili cumhurbaşkanlığı sistemin güçler ayrılığı ilkesiyle de çeliştiği ifade edilmektedir. Bu durumun Cumhurbaşkanının yasama organının önemli bir kısmını kendi istekleri doğrultusunda belirlemesine yol açacağı belirtilmektedir. Cumhurbaşkanının partisinden seçilen milletvekillerine dolaylı yoldan talimat vererek istediği kanunu çıkartabileceği ifade edilmektedir. Bu durumun Cumhurbaşkanı ve Yardımcılarının TBMM üyeliğinden istifa etmesini ya da kanun teklifinde bulunamamasını anlamsız hale getirdiği ifade edilmektedir.³¹ Parlamenter hükümet sisteminde de siyasal sistemin belirleyici unsuru olan başbakan bir siyasi partinin genel başkanıdır. Başbakanın genel başkanı olduğu siyasi parti mecliste en çok milletvekili ile temsil edilmektedir. Eğer koalisyon hükümeti söz konusu ise, başbakan yine yasama organında çoğunluk desteğine sahiptir. Parlamenter sistemde başbakan hem siyasi parti başkanı olarak yasama kuvvetini elinde tutmakta, hem de yürütme organının en etkili aktörü olarak yürütme kuvvetini yönetmektedir. Diğer taraftan Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemde ve parlamenter sistemi uygulayan diğer ülkelerde genel olarak Cumhurbaşkanını yasama organı seçmektedir. Yasama organında en çok milletvekiline sahip olan başbakan, istediği kişiyi cumhurbaşkanı olarak seçtirebilmektedir. Bu durum başbakanın hem yasamada hem de yürütme de neredeyse tek aktör olmasını sağlamaktadır. Diğer taraftan bu büyük güce tek başına sahip olan başbakanın görev süresi de Cumhurbaşkanı gibi iki dönemle sınırlı değildir. Seçimlerle göreve gelebilmesi kaydıyla ömür boyu başbakanlık yapabilmektedir. Dolayısıyla cumhurbaşkanının partili olmasına getirilen eleştirilerin aynısının başbakan için de geçerli olması gerekmektedir.

1982 Anayasası’nın 103. Maddesinde Cumhurbaşkanının and içmesi düzenlenmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanının görevini tarafsızlıkla yerine getireceğine dair and içmesi kapsamındaki tarafsızlık hükmünün partili cumhurbaşkanlığıyla çeliştiği iddia edilmektedir.³² Bu bağlamda kamu hizmetlerinin sunumundaki tarafsızlık ile yönetsel kararlar verilirken tarafsızlık hususu birbirine karıştırılmamalıdır. Kamu politikaları ve buna dayanan yönetsel kararlar belli bir bakış açısı, dünya görüşü üzerinden verilmektedir. Kamu politikaları oluşturulurken ve bu kapsamda yönetsel kararlar verilirken genel olarak tarafsızlıktan bahsetmek mümkün değildir. Ancak, kamu hizmetleri sunulurken tarafsızlık ve eşitlik önemlidir. Kamu hizmetlerini bizzat sunan kamu kurum ve kuruluşları, tabi olduğu hukuk kurallarını tarafsız ve eşit şekilde bütün vatandaşlara uygulamak zorundadır. Aksi takdirde idari dava açılması, işlemin iptali veya zararın tazmin edilmesi gibi yaptırımlarla karşılaşacaktır.

³¹ Kaya, 2017, s.44.

³² Gönenç, 2017, s.3.

Partili cumhurbaşkanlığı hususunda bu eleştiriler bulunmakla beraber Cumhurbaşkanının tarafsızlığı denildiğinde hiçbir siyasi partiye üye olmama ve her türlü siyasi düşünceyi bir kenara bırakma olarak algılanmamalıdır. Tarafsızlık, vatandaşlara hizmet götürmede eşit davranmayı ifade eder. Tarafsızlık kimseye dini, mezhebi, siyasi düşüncesi, etnik kimliği ve cinsiyeti gibi nedenlerle ayrımcılık yapmadan hizmet etme anlamına gelmektedir.³³

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle yapılan bu değişiklik, Türkiye Cumhuriyeti devletinin siyasal gerçeklerine ve sistemin temel mantığına uyumlu bir düzenlemedir. Aksi bir düzenleme yapılması halinde siyasal gerçekleri zorlayarak Cumhurbaşkanlarının anayasal hükümlere aykırı bir şekilde partileriyle olan ilişkilerini informel olarak sürdürmelerine neden olabilir. Türkiye’de partili cumhurbaşkanlığının getirilmesiyle hem formel hem informel olarak anayasa ile uyumlu bir düzeni ortaya çıkarmıştır. Bu durum Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin uygulanmasında da kolaylık sağlayacaktır. Yeni sistemde etkin olmak zorunda olan Cumhurbaşkanı ancak bu şekilde politikalarını etkin bir şekilde uygulayabilecektir.³⁴

Yürütme kuvvetinin lideri olan Cumhurbaşkanı, artık siyasi partinin de lideri olabilmektedir. Devletin ve yürütmenin lideri olan Cumhurbaşkanının, millet ile bağlantısını sağlayacak tek örgütlü unsur siyasi partidir. Dolayısıyla da Cumhurbaşkanını siyasi partiden ayırmak onu millettten ayırmak anlamına gelmektedir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle partili Cumhurbaşkanlığının yolu açılarak devlet başkanı ile milletin birbirine doğrudan etki etmesinin önündeki engeller kaldırılmış bulunmaktadır. Bu sayede Cumhurbaşkanı bir siyasi partinin üyesi olarak il ve ilçe teşkilatlarına ulaşabilecek, milletin talepleri siyasal partiler üzerinden devletin tepesine kadar iletilebilecektir.³⁵

SONUÇ

Dünyada ve Türkiye’de cumhurbaşkanları/başkanlar siyasi partilerle ilişki içerisinde bulunabilmektedir. Bu kapsamda cumhurbaşkanları/başkanlar siyasi parti üyesi ya da siyasi parti genel başkanı olabilmektedir. Başkanlık sistemlerinde, başkanın siyasi partiye üye olması hususunda bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu sistemde başkan, siyasi parti üyesi ya da siyasi parti genel başkanı olabilmektedir. Yarı başkanlık sistemlerinde de cumhurbaşkanı/başkanın siyasi partiyle ilişkisine engel teşkil edecek bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sistemde cumhurbaşkanı/başkanın

³³ Cahit Özkan, Tarihi, Siyasi ve Hukuki Yönleriyle Cumhurbaşkanlığı Modeli, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul, 2017, s.137.

³⁴ Küçük, 2017.

³⁵ Hasan B. Yalçın, “Partili Cumhurbaşkanlığı”, (<https://www.setav.org/partili-cumhurbaskanligi/>), (s.e.t.: 10.03.2022).

siyasi partiyle ilişkisinin bulunmasına önem verilmektedir. Parlamenter sistemlerde ise, cumhurbaşkanının siyasi partiyle ilişkisinin olduğu ya da olmadığı örnekler bulunmaktadır.

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı makamı, 1921 Anayasasında yapılan 1923 değişikliğiyle oluşturulmuş bulunmaktadır. 1924 Anayasasında Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisini sürdürebilmesine engel teşkil edecek bir düzenleme getirilmemiştir. 1924 Anayasası döneminde Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü hem Cumhurbaşkanlığı hem de parti genel başkanlığı görevlerini bir arada yürütmüşlerdir. Türkiye’de partili cumhurbaşkanlığına engel teşkil eden ilk düzenleme 1961 Anayasası ile getirilmiş ve bu durum 1982 Anayasasıyla da devam ettirilmiştir. Ancak 1961 ve 1982 Anayasalarında Cumhurbaşkanlarının partisiyle ilişkisinin kesileceği ifade edilse de, uygulamada Cumhurbaşkanları partileriyle ilişkisini sürdürmüşlerdir. Diğer taraftan tarafsızlığın sadece siyasi parti ile ilişkilendirilmesi, siyasi parti üyesi olmayan ya da siyasi partilerle hiçbir bağı olmamış kişilerin tarafsız olacağı varsayımı sağlıklı bir temele dayanmamaktadır. Türkiye’de siyasi partiler ile hiçbir ilişkisi olmamış, hakim veya asker kökenli Cumhurbaşkanlarının tarafsız olduğunu iddia etmek zor görünmektedir. Hakim ya da asker kökenli Cumhurbaşkanlarının da bir dünya görüşü, olaylara yönelik bir bakış açısı, hatta ideolojisi bulunmaktadır. Kararlarını verirken bu bakış açısı etkili olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bunun pek çok örneği bulunmaktadır. Bu bağlamda tarafsızlık kavramının yeniden incelenmesi ve tarafsızlığın hangi koşul ve durumlarla ilgili olması gerektiğinin yeniden analiz edilmesi gerekmektedir.

16 Nisan 2017 referandumuyla geçilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, 1982 Anayasasında yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisinin kesileceği hükmü kaldırılarak partili cumhurbaşkanlığı getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde millet tarafından seçilen Cumhurbaşkanlarının partisiyle ilişkilerini sürdürebilmesine olanak tanınmıştır. Bu değişiklikle uygulamada zaten var olan durum, hukuki bir zemine taşınmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yapılan bu düzenlemeyle Cumhurbaşkanı ve parti genel başkanının farklı kişiler olması durumunda ortaya çıkabilecek çeşitli siyasal krizler de önlenmiş olacaktır. Cumhurbaşkanı ve siyasi parti genel başkanının farklı kişiler olması durumunda, Türkiye’de siyasi parti genel başkanı ile Cumhurbaşkanı arasında bir liderlik mücadelesi olabileceği, Türk siyasal hayatının tarihsel sürecindeki benzer örneklerden okunabilir. Türk siyasal sisteminde liderlik mücadelesinin tarihte yaygın olarak yaşandığı görülmektedir. ABD örneğinde ise, başkanın partisiyle ilişkisini sürdürmesi ve siyasi partisinin genel başkanı olmaması, ABD siyasal gelenekleri kapsamında sorun oluşturmamakta, liderlik mücadelesi yaşanmamaktadır. Hatta ABD’de siyasi parti genel başkanları düşük profilli siyasetçi olarak dikkati çekmektedir. Siyasi partinin gerçek lideri ABD’nin seçilmiş başkanı olmaktadır.

Yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde yürütme kuvvetinde iki ana aktör bulunmaktadır. İki aktörlü yapı içerisinde diğer aktöre nazaran pasif olan aktörün siyasi parti ile ilişkisi olmaması bir sorun teşkil etmemektedir. Siyasi parti ile ilişkisi bulunan diğer aktif aktör, yürütme ile yasama arasındaki ilişkiyi siyasi parti üzerinden sağlamakta ve uygulamak istediği kamu politikalarına yasal desteği, siyasi parti sayesinde yasama kuvvetinden sağlamaktadır. Ancak başkanlık sisteminde yürütme kuvveti tek aktörlü olarak kurulmaktadır. Her ne kadar başkanlık sisteminde sert kuvvetler ayrılığı olsa da, başkan uygulamak istediği kamu politikalarını hayata geçirebilmek için yasama kuvveti desteğine ihtiyaç duymaktadır. Başkanın yasama desteği olmadığı takdirde, kamu politikalarını hayata geçirmesi oldukça zor görünmektedir. Başkanın yasama kuvveti desteği, üyesi olduğu siyasi partinin yasama içerisinde başkanın politikalarını desteklemesi ve ilgili yasaları çıkarması ile gerçekleşmektedir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de tek aktörlü yürütme kuvveti bulunmaktadır. Bu nedenle başkanlık sisteminde olduğu gibi onun bir benzeri olan bu sistemde de, Cumhurbaşkanının uygulamak istediği kamu politikalarını hayata geçirebilmesi için yasama desteğine sahip olması gerekmektedir. Yasama desteği için ise, siyasi parti örgütlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının siyasi partisinin Cumhurbaşkanı kamu politikaları için gerekli desteği sağlaması gereklidir. Aksi takdirde, milletin oyu ile seçilen Cumhurbaşkanı, milletin kendisinden beklentilerini gerçekleştiremeyecektir.

Cumhurbaşkanının göreve başlarken TBMM önünde andiçmesi esnasında okuduğu Anayasanın 103. maddesinde düzenlenen metinde tarafsızlık hükmünün incelenmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerine aldığı görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücüyle çalışacağına dair andiçmektedir. Burada yer alan tarafsızlık ifadesi analiz edilmelidir. Cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar gibi üst düzey yönetsel aktörler, uygulayacakları kamu politikalarını oluştururken belli bir bakış açısı, dünya görüşü, hatta ideoloji kapsamında yararlanırlar. Ancak oluşturdukları bu kamu politikalarının uygulama aşamasında, kamu hizmetlerinin sunumunda eşitlik ilkesi gereğince tarafsızlık ilkesine sadık kalırlar. Çünkü Anayasanın 10. maddesinde siyasi parti ile ilişkili ya da ilişkisiz ayrımı yapmadan bütün kamu görevlilerinin tabi olduğu kanun önünde ve kamu hizmetlerinin sunulmasında eşitlik ilkesi düzenlenmiştir. Buna göre; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep, kılık-kıyafet ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde herkesin eşit olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, devlet organlarının ve idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda olduğu düzenlenmiştir. Eşitlik ilkesinin gereği olarak hiçbir kişinin, ailenin, grubun veya toplumsal sınıfın diğerlerinden üstün ve ayrıcalıklı olmadığı Anayasa ile açıkça vurgulanmıştır. Bu hükümlerin yürürlükte olduğu 1982 Anayasasının kabulünden 2018 yılına kadar

uygulanan parlamenter sistem de kamu politikalarını oluşturan ve uygulayan başbakanlar, bir siyasi partinin genel başkanı ve bakanlar da çoğunlukla siyasi partinin milletvekilleri idi. 2018 yılından itibaren uygulanmaya başlayan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de kanun önünde ve kamu hizmetlerinin sunumunda eşitlik ilkesi yürürlükte ve uygulanmaktadır. Dolayısıyla hükümet sistemi değişikliği ile eşitlik ilkesinin ve tarafsızlık kuralının ihlal edildiğine yönelik bir sorun olmadığı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Aliefendioğlu Y, “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı'nın Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi Ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı”, S.94, 2011, TBB Dergisi, s. 331.

Ayvaz E M, “Devlet Başkanı ve Siyasi Parti İlişkisi Üzerine”, 2018, Liberal Düşünce Dergisi, s.121.

“Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan ‘Partili Cumhurbaşkanı’ Açıklaması”, (<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogandan-partili-cumhurbaskani-aciklamasi/686490>), (s.e.t.: 15.04.2022).

Coşkun A, “Partili Cumhurbaşkanlığı Sorunu ve Demokrasi”, (<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/alev-coskun/partili-cumhurbaskanligi-sorunu-ve-demokrasi-1808377>), (s.e.t.: 10.04.2022).

Gönenç L, “Hükümet Sistemi Tartışmaları-3”, (https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/notlar/hukumet_sistemi_tartismalari3.pdf), (s.e.t.: 15.04.2022).

Gönenç L, “Partili Cumhurbaşkanı”, (https://www.tepav.org.tr/upload/files/1496411769-5.Partili_Cumhurbaskani.pdf), (s.e.t.: 05.01.2022).

Gözler K, Kısa Anayasa Hukuku, 16. Baskı, Bursa, 2018.

Gülener S/Miş N, “Cumhurbaşkanlığı Sistemi”, (<https://setav.org/assets/uploads/2017/02/analizcumhurbaskanligisistemi.pdf>), (s.e.t.: 05.01.2021).

Kaya B, “Türk tipi başkanlık sistemi önerisinden partili cumhurbaşkanlığı sistemine”, C.15, S.30, 2017, Yönetim Bilimleri Dergisi, s. 44.

Köker İ, “Abdullah gül portresi: Erdoğan'la çatışmaktan kaçınan kardeşi ona rakip olmayı göze alabilecek mi?”, (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43893914>), (s.e.t.: 05.01.2022).

Küçük A, “Türkiye’de Partili Cumhurbaşkanlığı Dönemi”, (<https://www.star.com.tr/acik-gorus/turkiyede-partili-cumhurbaskanligi-donemi-haber-1232644/>), (s.e.t.:15.04.2022).

Miş N/Aslan A/Ayvaz E vd, “Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları”, (<https://setav.org/assets/uploads/2016/05/dunyada-baskanlik-sistemi-uygulamalari-pdf.pdf>), (s.e.t.:15.04.2022).

Özkan C, Tarihi, Siyasi ve Hukuki Yönleriyle Cumhurbaşkanlığı Modeli, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul, 2017.

Tosun M, “28 Şubat ‘Postmodern darbe’sinin üzerinden 25 yıl geçti”, (<https://www.aa.com.tr/tr/28-subat/28-subat-postmodern-darbesinin-uzerinden-25-yil-gecti/2516611>), (s.e.t.: 05.01.2022).

Turan D, “Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Üzerine”, (https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1640/cumhurbaskanligi_secimleri_uzerine), (s.e.t.: 05.01.2022).

Ünal, Aydın, “Partili Cumhurbaşkanı”, (<https://www.yenisafak.com/yazarlar/aydin-unal/partili-cumhurbaskani-2035932>), (s.e.t.: 01.01.2022).

Yalçın H B, “Partili Cumhurbaşkanlığı”, (<https://www.setav.org/partili-cumhurbaskanligi/>), (s.e.t.: 10.03.2022).